

Kutilka asijská, samička

Kutilka asijská – nenápadný přírůstek fauny blanokřídlých na Karlovarsku

Martin Chocheľ, Krajský úřad Karlovarského kraje

Kutilka *Sceliphron curvatum* je asijský druh kutilky, obývající původně jižní a střední Asii (zejména Afghánistán, Kazachstán, Pákistán, ale i sever Indie a Nepál), a to v poměrně širokém spektru klimatických podmínek. Do Evropy se údajně dostala s transportem zboží někdy ve druhé polovině 20. století a úspěšně osídlila Středomoří, později pak i střed starého kontinentu. První záznamy o druhu na území České republiky jsou z roku 1995 z jihu Moravy. Její populace se dlouhodobě držela v režimu nenápadné přítomnosti v těch nejteplejších oblastech. Po sérii teplých zim posledního desetiletí pak lze konstatovat, že jde již o poměrně etablovaný druh se silnou synantropní vazbou, což se ale již v teplejších oblastech mohlo změnit, jelikož k přežívání vyžaduje pouze nepromrzající suchá místa (v přírodě ideálně praskliny ve skalách). Přizpůsobení se městskému prostředí nabízí druhu nespočet požadovaných úkrytů v podobě nevytápěných skladů, půdních prostor, ale i odvětrávacích žlábků moderních oken, případně prostory pod zateplením objektů.

Kutilka asijská, méně známá pod synonymem podusták zakřivený, patří do čeledi kutilkovitých (řád blanokřídlí), která se vyznačuje velmi specifickým způsobem života, zejména pak potravní specializací. Zatímco dospělci jsou býložraví specialisté živící se nektarem z květů, který je dostatečně výživný jako palivo pro čilé poletování a těkavé pobíhání po zemi, jejich larvy jsou masožravé a vyžadují přísun dostatku živočišné potravy v podobě různého hmyzu a jeho larev. V případě zde popisovaného druhu pak téměř výhradně pavouků. Kutilky jsou zpravidla samotářské, někdy lze ale hovořit i o životě v jakési volné kolonii, kde je množství hnízd na malé ploše. Nikdy se však nevyskytují v rojích. Dospělci pro své larvy budují buď hnízda v zemi, nebo, jako právě kutilka asijská, staví amforám podobné „nádobky“ z bláta a slin, které ukrývají v různých šterbinách. Nádobka pro larvu je přibližně do tří centimetrů dlouhá a 1 cm široká a samičky jich za svůj několikaměsíční život postaví až 30. Po dostavení komůrky začne kutilka intenzivně lovit pavouky (různé druhy slíďáků, skákavek a běžníků netkajících

pavučiny), které stíhá po zemi, ochromuje je žihadlem a živé je přináší do připravené komůrky. Když je prostor plný kořisti (dle velikosti 5–10 pavouků), naklade do ní jediné vajíčko a komůrku hliněným víčkem uzavře. Z vajíčka se následně líhne larva, která, doposud živou, ale pohybu neschopnou kořist, začne konzumovat a rychle růst. Po zkonzumování zásob se uvnitř komůrky zakuklí a přečká zimu. Letová perioda, tedy období, kdy lze kutilku asijskou pozorovat, je v našich podmínkách od května do srpna nebo začátku září.

Vzhledově se jedná o poměrně nenápadný druh, který vzdáleně připomíná vosu. Ta podobu je ale silně přenesená. Tělo této (a ostatně i dalších druhů) kutilky je útlé, asi 2 cm dlouhé, s velmi pohyblivou hlavou opatřenou velkýma očima a silnými kusadly. Ta občas využije jako nůžky na úpravu příliš nohaté kořisti (ochromený pavouk zůstává naživu i s odstraněnými končetinami). Hruď je krátce vejčitá se dvěma páry silných blanitých křídel hnědavé barvy a na ni pak dlouhou tenkou stopkou nasedá krátký zadeček. Kutilka má poměrně dlouhé nohy, které v kombinaci s pohyblivým zadečkem využívá jako účinnou obranu proti bránící se kořisti – pavouk se jí nedostane k tělu, aby mohl použít své jedem opatřené chelicery (kusadla). Zbarvení těla je tmavě hnědé, někdy se žlutými proužky, které ale mohou zcela chybět. Snad ještě lze dodat, že, ač je kutilka asijská ozbrojena žihadlem, nepředstavuje větší nebezpečí pro člověka, než třeba běžní vosíci, menší vosy apod.

Mé první setkání s kutilkou asijskou bylo v Karlových Varech v létě 2018 přímo v kanceláři krajského úřadu, kde se v jedné skříni objevily dva válcovité soudečky neznámého původu. Kutilka zde zvládla, zcela nepozorována, po několik hodin pendlovat otevřeným oknem a jeden ze soudků dokonce naplnit ochromenou kořistí. Tehdy jsem ale dospělce nezastihl. V roce 2022 jsem dostal několik fotografií s asi desítkou zapouzdřených komůrek a teprve na konci července 2023 jsem na okně v Karlových Varech zaznamenal tři dospělé exempláře a krátce poté pak našel kompletní i rozestavěné komůrky v horní ventilační drážce plastového okna. Pokud bych si troufl odhadovat,

Hliněné kukelní komůrky.
Obě fotografie Martin Chocheľ.

mám za to, že dnes již jde o poměrně hojný, ale přehlížený druh. Urbanizace krajiny dosáhla již takového rázu, že města a vesnice místy prakticky navazují, takže tento druh nemá nouzi o prostor k životu, ani výrazné překážky v šíření. Je otázkou, nakolik představuje ohrožení pro naši arachnofaunu nebo své příbuzné. Běžné druhy asi nezdecimuje, ale při přemnožení může dojít k ochuzení druhového spektra, což je asi největší nebezpečí invazních nepůvodních druhů obecně. Příkladem může být třeba křížák pruhovaný, který se za posledních 30 let stal zcela dominantním křížákem bezlesých biotopů a dokázal vytlačit i dříve běžného křížáka čtyřskvrnného a obecného. Z hlediska rovnováhy ekosystému klesající různorodost nahradí kvantita. Zdánlivě ke změně nedojde, obzvláště pokud chybí zástupci nenápadných skupin (kolik druhů kutilek zaznamená oko běžného pozorovatele?), ale chybějící kvalita může mít zcela fatální dopad. Změna může nastat například návratem přirozených meteorologických (potažmo klimatických) podmínek, které by úspěšně zvládly přizpůsobené původní druhy, ale populace nepůvodních, teplomilnějších, které je mezitím nahradily, by zanikly. Narušený ekosystém (v uvedeném příkladu bez pavouků, kteří, zjednodušeně řečeno, udržují ideální početní stav býložravého hmyzu) se pak velmi rychle zborší jako domeček z karet v průvanu. I z tohoto důvodu je třeba věnovat pozornost i jen jedinému nepůvodnímu druhu, který se pohybuje na okraji běžného vnímání. ■